

The Effect of Interventions on Improving and Promoting of Self-Esteem and Body Image in Cancer Patients: A Systematic Review

Hosseinzadeh A¹, Kohestani D^{1*}, Masror D²

1- Master of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2- Faculty Member, Department of Internal Surgery, Faculty of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Corresponding Author: Kohestani D, Master of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Email: daniyalkohestani@yahoo.com

Received: 20 April 2020

Accepted: 9 June 2020

Abstract

Introduction: To decrease self-esteem and body image among cancer patients is considered as a root cause of psychological problems and it is more likely that educational and consulting are able to alleviate some side effect of medication treatment. Thus, the purpose of this study was to conduct research in order to determine the effect of interventions on improve and promote of self-esteem and body image in cancer patients.

Methods: In this review systematic was conducted via searching some reliable and validities scientific databases such as Science direct, Cochran SID, MagIran, Scopus, PubMed, Web of Science and Google scholar as a trustworthy research engine as well. Finally, 32 Persian and English articles were assessed. After evaluating the articles based on Inclusion criteria such as non-repetition and availability of the full text of the articles, 22 articles were entered in this study.

Results: A majority of articles that were evaluated relate to patients with breast cancer. Furthermore, all of the interventions that were used based on cognitive-counseling and counseling models and theories, rehabilitation, and physical activity that whole of the results of study had an enormous effect on the patients.

Conclusions: Despite the positive effects of interventions on improving and enhancing the self-esteem and body image of cancer patients, judging the definitive effectiveness of these interventions requires more extensive research with a larger sample size.

Key words: Self-esteem, Body image, Cancer, Systematic review.

تاثیر مداخلات انجام شده در بهبود ارتقا عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران مبتلا به سرطان: یک مرور نظام‌مند

علی حسین زاده^۱، دانیال کوهستانی^{۱*}، دریادخت مسرور^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.
۲- عضو هیئت علمی، گروه پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.
نویسنده مسئول: دانیال کوهستانی، دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.
ایمیل: daniyalkohestani@yahoo.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۲/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۳/۲۰

چکیده

مقدمه: کاهش سطح عزت نفس و تصویر بدنی به عنوان یکی از شایع ترین مشکلات روانشناختی بیماران مبتلا به سرطان مطرح می باشد که انجام مداخلات آموزشی، مشاوره ای می تواند در زمینه ارتقا و بهبود این عوارض موثر باشد؛ لذا این مطالعه با هدف تعیین تاثیر مداخلات انجام شده در بهبود و ارتقا عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران مبتلا به سرطان انجام گرفت.

روش کار: در این مطالعه مرور متون طی سال های ۱۳۸۹ (۲۰۱۰ میلادی) تا ۱۳۹۹ (۲۰۲۰) با استفاده از کلیدواژه های عزت نفس، تصویر بدنی، بیماران سرطانی، مداخلات و معادل های مش شده آن ها در پایگاه های اطلاعاتی، Science direct، Cochran SID، MagIran، Scopus، PubMed، Web of Science و موتور جستجوگر Google scholar انجام گردید، سرانجام تعداد ۳۲ مقاله فارسی و انگلیسی به دست آمد که پس از ارزیابی مقالات و در نظر گرفتن معیارهایی همچون تکراری نبودن و در دسترس بودن متن کامل مقالات، ۲۲ مقاله بر اساس معیار جداد وارد مطالعه شدند.

یافته ها: از ۲۲ مطالعه مورد بررسی بیشتر مطالعات مربوط به بیماران مبتلا به سرطان پستان تحت ماستکتومی بود که براساس مدل ها و تئوری های روانی شناختی - مشاوره ای، توان بخشی و فعالیت های فیزیکی انجام شده بود و نتایج آنها نشان دهنده تاثیر هر یک از مداخلات در جهت ارتقا عزت نفس و تصویر بدنی بیماران بود.

نتیجه گیری: علی رغم تاثیر مثبت مداخلات در بهبود و ارتقا سطح عزت نفس و تصویر بدنی بیماران مبتلا به سرطان قضاوت در مورد اثربخشی قطعی این مداخلات نیاز به تحقیقات وسیعتر با حجم نمونه بالاتر را می طلبد.

کلیدواژه ها: عزت نفس، تصویر بدنی، سرطان، مرور نظام مند.

مقدمه

سال ۲۰۱۹ تعداد ۹/۶ میلیون نفر در جهان به علت سرطان فوت شده اند که از این میزان ۲/۹ میلیون مورد آن در مبتلایان به سرطان پستان، ۱/۸ میلیون مربوط به سرطان کولورکتال بوده است (۳) پیامدها و عوارض جانبی درمانها در اکثریت بیماران، سبب تغییر وضع ظاهری آنان می شود که بارزترین آنها ریزش مو، از دست دادن یک عضو مانند قطع یکی از عضوهای فرد که بسیار ناراحت کننده بوده و واکنش بیماران سرطانی با این ناراحتی ها ایجاد علائم جسمانی دیگر نظیر حالت تهوع یا استفراغ همراه است (۴). سرطان ضمن ایجاد مشکلات جسمانی برای مبتلایان، سبب بروز مشکلات متعدد اجتماعی و روانی برای آنها نیز می شود که مهمترین آنها ایجاد مشکلات روان شناختی

علی رغم پیشرفت های قابل توجه در علم پزشکی، سرطان همچنان به عنوان یکی از مهم ترین بیماری های قرن حاضر و دومین علت مرگ و میر بعد از بیماری های قلب و عروق مطرح است (۱). طبق مطالعه انجام شده در سال ۲۰۱۹ در مجموع، تقریباً ۱،۷۶۲،۴۵۰ مورد سرطان تشخیص داده شده است که معادل بیش از ۴،۸۰۰ مورد جدید در هر روز است. علاوه بر این، تقریباً ۶۲۹۳۰ مورد جدید از سرطان پستان و ۹۵،۸۳۰ مورد جدید سرطان های پوست، تومورهای مغزی، لکومی، سرطان ریه می باشد (۲). مطابق با گزارش سازمان بهداشت جهانی تا انتهای

می باشد که قادر است کیفیت زندگی بیماران را تغییر داده و انجام اقداماتی نظیر خودکشی در آنان با میزان بالایی افزایش یابد. همچنین طولانی شدن مدت بستری و کاهش میزان امید به زندگی در این گروه از بیماران از دیگر پیامدهای درمان سرطان می باشد (۵). با توجه به تحت تاثیر قرار گرفتن کیفیت زندگی بیماران سرطانی توجه به مهمترین ابعاد کیفیت زندگی یعنی تصور بدنی و عزت نفس اهمیت می یابد (۶). عزت نفس به معنای اعتماد به توانایی در خود اندیشیدن است، اعتماد به حق خود برای موفق بودن، شاد بودن، ارزشمند بودن و ابراز نیازها و خواسته‌ها از دیگر تعاریف آن می باشد. با سطح عزت نفس بالا، افراد با احتمال بیشتری می توانند در برابر مشکلات ایستادگی کنند (۷). همچنین عزت نفس با جنبه های جسمانی افراد نظیر وضعیت ظاهری، زیبایی و نقص بدنی ارتباط مستقیم دارد و باعث داوری هایی در رابطه با خودش شده و هدف های مورد نظر شخص و آرزوی او را نیز شامل می شود. این اهداف همان ارزش های فرد است (۸). عزت نفس رابطه بسیار نزدیکی با تصویر ذهنی فرد از خود و همچنین شیوه سازگاری دارد. بدین معنی که تصویر مثبت از جسم خویش سبب ایجاد حس ارزشمندی در فرد می گردد و متقابلاً، تصویر ذهنی که به هر صورتی دستخوش تغییر شده باشد به همان میزان تغییر در عزت نفس وی وارد می شود (۹) بیماری یا عوارض درمانی آن منجر به تغییر در وضعیت تصویر ذهنی و عزت نفس می شود و این امر در بیماری های مزمن به دلیل ماهیت طولانی و غیرقابل پیش بینی بودن آن ها بسیار آشکارتر است. سرطان نیز یک بیماری مزمن است که علیرغم وجود همه پیشرفت ها در زمینه تشخیص و درمان همچنان ییادآور درد، محدودیت، بدشکلی و مرگ می باشد با توجه به شیوع انواع سرطان در کشورهای مختلف، مبتلایان هم تحت تأثیر متغیرهای فرهنگی و رفتاری متفاوت قرار دارند (۷). نتایج یک مطالعه انجام شده در ایران نشان داد؛ افزایش نمرات ارزیابی وضعیت ظاهری و رضایت از نواحی بدنی نمرات عزت نفس نیز افزایش می یابد (۱۰). نتایج مطالعه Leite و همکاران (۲۰۱۵) و Teo و همکاران (۲۰۱۶) و Lio و همکاران (۲۰۱۶) بیانگر سطح پایین عزت نفس و تصویر بدنی در بین بیماران تحت درمان سرطان بود (۱۱-۱۳). بنابراین سرطان استقلال و توانایی فرد را برای ایفای نقش

مؤثر در خانواده و اجتماع تهدید کرده و فرد را به سوی احساس فقدان شایستگی و اطمینان از خود تشویق می کند کاهش میزان عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران مبتلا به سرطان امری قابل پیش بینی و بااهمیت است که می تواند منجر به بروز واکنش هایی از قبیل افسردگی، اضطراب، ترس، خشونت، اشکال در برقراری ارتباط و عدم تمایل فرد برای شرکت در برنامه های مراقبت از خود شود. در این رابطه سعی شده است اقدامات و مداخلات مختلفی در راستای بهبود سطح عزت نفس و تصویر بدنی انجام شود. با این وجود؛ توجه به مسائل روانی بیماران مبتلا به سرطان به عنوان بخشی از درمان و تکمیل کننده ی درمان پزشکی آن طور که باید جایگاه خود را پیدا نکرده است. از آن جایی که عزت نفس پایین و تصور بدنی نامطلوب در بیماری های مزمن بر برقراری روابط بین فردی، تفکر، احساس و عملکرد بیماران تأثیر منفی دارد بررسی آن ها عنوان یک نکته کلیدی حائز اهمیت است. از سوی دیگر با وجود مطالعاتی در زمینه ی اثربخشی شیوه های درمانی مختلف برای بهبود وضعیت روانی - اجتماعی و خانوادگی بیماران مبتلا به سرطان، هنوز استفاده از روش ها و مداخلات درمانی جدید، به علت کاستی های موجود ضروری به نظر می رسد. در این راستا با توجه به شایع بودن سطح نامطلوب عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران سرطانی به عنوان دو وجه بسیار مهم روانی در این گروه از بیماران، کلیه مطالعات انجام شده در زمینه بهبود و ارتقا سطح عزت نفس و تصویر بدنی در بین بیماران سرطانی را به صورت یک مطالعه مروری نظام مند را مورد بررسی قرار دادیم. امید است این مطالعه در آینده روش های مراقبتی و درمانی جدید را در زمینه مسائل روانی بیماران مبتلا به سرطان پیشنهاد کند.

روش کار

این مرور نظام مند باهدف شناسایی مطالعات مداخله ای در عزت نفس و تصویر بدنی بیماران مبتلا به سرطان انجام شد. جستجوی الکترونیکی پایگاه های اطلاعاتی به زبان فارسی و انگلیسی از فروردین ماه ۱۳۸۹ (آوریل ۲۰۱۰) تا فروردین ماه ۱۳۹۹ (آوریل ۲۰۲۰) انجام شد پایگاه های فارسی شامل بانک اطلاعات نشریات کشور (Iran medex) پایگاه اطلاعات علمی (SID)، همچنین مقالات انگلیسی در

کیفی، مروری، عدم دسترسی به متن مقالات و عدم شفافیت مداخلات بود. جهت ارزیابی مقالات و بررسی مقالات از معیار جداد استفاده شد. این معیار، مقالات را بر اساس احتمال وجود سوگیری در تصادفی سازی، پیگیری بیماران و کورسازی بررسی می کند که حداقل امتیاز در این معیار صفر و حداکثر امتیاز ۵ می باشد. بر اساس این معیار، مقالاتی که نمره ۳ یا بیشتر گرفتند، وارد مطالعه شدند. خلاصه مطالعات منتخب در (جدول ۱) ارائه گردید.

پایگاه های اطلاعاتی، Science direct، PubMed، Embase، Scopus و موتور جست و جوگر Google Scholar با استفاده از کلیدواژه های فارسی عزت نفس، تصویر بدنی، بیماران سرطانی و معادل آن ها در سایت Mesh (self-concept، body image، cancer)، جستجو شد. معیارهای ورود به مطالعه شامل؛ مطالعات مداخله ای آموزشی با گروه هدف بیماران مبتلا به سرطان، مداخلاتی که هدف آن ها حتماً تغییر وضعیت عزت نفس و تصویر بدنی بیماران سرطانی باشد. معیارهای خروج از مطالعه شامل؛ مطالعات توصیفی،

جدول ۱: مقالات مرتبط با مداخلات انجام شده در زمینه عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران سرطانی

نمره جداد	نتایج	محتوای مداخله	نوع ابزار استفاده شده	حجم نمونه	نوع مطالعه	عنوان مطالعه	نویسنده (سال)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) گروه آزمون افزایش ۶/۹۰ نمره در نمره تصویر بدنی و گروه کنترل: کاهش ۵/۶۹ نمره در نمره تصویر بدنی به نسبت دوره قبل از مداخله)	دریافت دو جلسه مشاوره اطلاعاتی و عاطفی قبل از جراحی	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۶۲ زن مبتلا به سرطان پستان تحت جراحی در تایوان	کار آزمایشی بالینی	اثربخشی مشاوره اطلاعاتی و عاطفی بر تأثیر روان شناختی زنان مبتلا به سرطان پستان تحت جراحی	Hsu و همکاران (۲۰۱۰) (۱۴)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در پایان مداخله: $2/57 \pm 6/20$ در گروه آزمون و در گروه کنترل: $1/66 \pm 5/57$)	برنامه گروهی ۱۰ هفته شامل ژیمناستیک، بازی های حرکتی و پیاده روی و آهسته دویدن.	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۵۸ بیمار سرطان پستان در تهران	کار آزمایشی بالینی	تأثیر برنامه گروه توان بخشی مبتنی بر تمرین بدنی بر اضطراب، افسردگی، تصویر بدن و کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی در بیماران مبتلا به سرطان پستان	Mehnert و همکاران (۲۰۱۱) (۱۵)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (گروه آزمون: $4/76 \pm 32$ و گروه کنترل: $2/34 \pm 29/50$)	مشاوره روانشناسی، تمرینات یوگا به مدت ۳ هفته در منزل توسط سی دی آموزشی	مقیاس عزت نفس روزنبرگ (۱۹۶۵)	۳۲ بیمار مبتلا به سرطان پستان در اسلوانی	کار آزمایشی بالینی	تأثیر آموزش آرامش سازی طبق یوگا بر عزت نفس بیماران پس از جراحی سرطان پستان	Kavocic و همکاران (۲۰۱۱) (۱۶)
۴	عدم تفاوت معنادار در میانگین نمره عزت نفس بیماران در پیش آزمون و پس آزمون ($P > 0.05$) (گروه آزمون: میانگین نمره $39/58 \pm 15/5$ ، گروه کنترل: $14/29 \pm 16/54$)	۵ جلسه ۹۰ دقیقه ای مصاحبه با مباحث امنیت، احترام، رازداری، صداقت و راستی، چرخه تغییر	پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت	۷۰ بیمار تحت جراحی استومی در تهران	نیمه تجربی	بررسی تأثیر مداخله پرستاری به روش "مصاحبه انگیزشی گروهی" بر کیفیت زندگی و عزت نفس بیماران مبتلا به سرطان روده دارای استومی دائمی	رجبی پور و همکاران (۲۰۱۳) (۱۷)
۳	افزایش سطح عزت نفس و تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (تصویر بدنی در گروه آزمون $52/51$ و در گروه کنترل: $44/94$ ؛ عزت نفس در گروه آزمون: $77/31$ و در گروه کنترل: $44/49$)	۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه ای مباحث جهت گیری و فاش سازی، مبارزه با مقاومت ها، انسجام و بازدهی، تثبیت و اختتام)	پرسشنامه عزت نفس آیس پوپ و میک هیل (۱۹۸۸) و مقیاس تصویر تن و روابط هرمز و همکاران (۲۰۰۸)	۲۳ زن ماستکتومی شد در تهران	نیمه تجربی	اثربخشی مداخله شناختی- رفتاری گروهی بر اصلاح تصویر تن و افزایش اعتماد به نفس در زنان مبتلا به سرطان پستان بعد از جراحی ماستکتومی	ایزدی اجبرلو و همکاران (۲۰۱۳) (۱۸، ۱۹)

۳	بهبود معنادار سطح اعتماد به نفس بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (بهبود حدود ۴۰ درصد در گروه آزمون در نمره تصویر بدنی در مقایسه با بهبود ۱۰ درصدی در گروه کنترل)	ده جلسه فیزیوتراپی ۴۵ دقیقه ۲ بار در هفته و به مدت ۴۰ روز	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۶۰ زن مبتلابه سرطان پستان در ایتالیا	کار آزمایشی بالینی	تأثیر مداخلات توانبخشی آموزشی چند رشته‌ای در بازماندگان سرطان پستان: نقش تصویر بدنی بر کیفیت زندگی	Morone و همکاران (۲۰۱۴) (۲۰)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: $3/83 \pm 1/69$ و در گروه کنترل: $2/86 \pm 0/24$)	۳ جلسه خنده‌درمانی به مدت ۶۰ دقیقه	پرسشنامه Mood States-Brief (POMS-B)	۶۲ بیمار مبتلابه سرطان تحت رادیوتراپی در کره جنوبی	کار آزمایشی بالینی	تأثیر خنده‌درمانی بر وضعیت خلقی و عزت‌نفس در بیماران مبتلابه سرطان تحت پرتودرمانی	Kim و همکاران (۲۰۱۵) (۴)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: $18/8 \pm 6/9$ در گروه کنترل: $16/8 \pm 1/6$)	برنامه ۶ روزه آموزش شخصی و نظارت بر اصول اولیه موج‌سواری و صعود به قله کوه	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۴۸۸ بیمار مبتلابه سرطان در آمریکا	کار آزمایشی بالینی	برنامه ماجراجویی در فضای باز برای بزرگسالان جوان مبتلابه سرطان: اثرات مثبت بر روی تصویر بدنی و عملکرد روانی	Rosenberg و همکاران (۲۰۱۵) (۲۱)
۳	بهبود معنادار سطح عزت‌نفس بیماران بعد از مداخله ($P < 0.05$) (در گروه آزمون: $6/55 \pm 2/6$ در گروه کنترل: $6/92 \pm 2/41$)	بحث گروهی در زمینه عوارض جانبی، کنترل عواطف و احساسات و بایدها و نبایدها	مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵)	۱۶۲ بیمار مبتلابه سرطان تحت شیمی‌درمانی در مالزی	کار آزمایشی بالینی	نتایج مشاوره شیمی‌درمانی در اثرات روانی و عزت‌نفس در بیماران تحت آنکولوژی	Periasamy و همکاران (۲۰۱۵) (۲۲)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: $87 \pm 87/3$ و در گروه کنترل: $54/32 \pm 3/6$)	۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای بحث شناخت افکار منفی، افراطی و غلبه بر آن، تکنیک‌های آرامیدگی	پرسشنامه نگرانی در مورد تصویر بدنی لیتلون، آکسون و پری (۲۰۰۵)	۳۰ زن مبتلابه سرطان پستان در تهران	نیمه تجربی	اثر بخشی شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی به شیوه گروهی در کاهش نگرانی تصویر بدنی و افسردگی در بیماران مبتلابه سرطان پستان	جعفر پور و همکاران (۲۰۱۶) (۲۳)
۳	افزایش سطح عزت‌نفس و تصویر بدنی بیماران گروه آزمون ۴ بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره عزت‌نفس در گروه آزمون: $96/33$ در گروه کنترل: $76/40$) و میانگین نمره تصویر بدنی در گروه آزمون: $105/53$ و در گروه کنترل: $122/73$	۶ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای مباحث شناخت ۵ توانایی برتر، ملاقات قدردانی، پاسخ‌دهی فعال، شمردن نعمت‌ها، حس ذاتقه، حفظ اثرات درمانی	پرسشنامه چندبعدی بدن-خود (MBSRQ) و پرسشنامه عزت‌نفس (SEI)	۳۰ زن ماستکتومی شده در تهران	نیمه تجربی	اثر بخشی مداخلات رویکرد مثبت‌گرا بر افسردگی، عزت‌نفس، امید به زندگی و تصویر بدنی زنان ماستکتومی شده	قربانی و همکاران (۲۰۱۷) (۹)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: $2/25 \pm 1/28$ در گروه کنترل: $0/55 \pm 0/8$)	انتخاب عکس و تبدیل آن به صورت پوستر بر اساس انتخاب بیماران با توجه چگونگی درک بدنشان بر اساس داستان فردی	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۱۶ بیمار مبتلابه سرطان پستان تحت ماستکتومی در ایتالیا	کار آزمایشی بالینی	یک برنامه عکس درمانی برای بهبود تصویر بدنی، افزایش خودآگاهی و بیان احساسات در بیماران مبتلابه سرطان پستان	Marafante و همکاران (۲۰۱۷) (۲۴)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: $1/28$ ، در گروه کنترل: $0/33$)	مداخله ۸ جلسه تمرینات یوگا، مراقبه	مقیاس تصویر بدنی (BIS)	۲۹ بیمار مبتلابه سرطان پستان در مکزیک	کار آزمایشی بالینی	تأثیر ذهن آگاهی به‌منظور تقویت تصویر بدنی در بیماران مبتلابه سرطان پستان	Pintado و همکاران (۲۰۱۷) (۲۵)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین تصور بدنی در گروه آزمون: $157/73$ و در گروه کنترل: $142/20$)	۶ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای مباحث فرمول‌بندی حلقه‌های راه‌حل مشکلات، استفاده از فن سؤالات مقیاسی، رهان خلف و شرط‌بندی متناقض	پرسشنامه چندبعدی بدن-خود (MBSRQ)	۳۰ زن ماستکتومی شده در تهران	نیمه تجربی	اثر بخشی مداخله گروهی راه‌حل مدار بر تصویر بدنی پس از ماستکتومی	مرادی احمر و آزادی (۲۰۱۸) (۲۶)

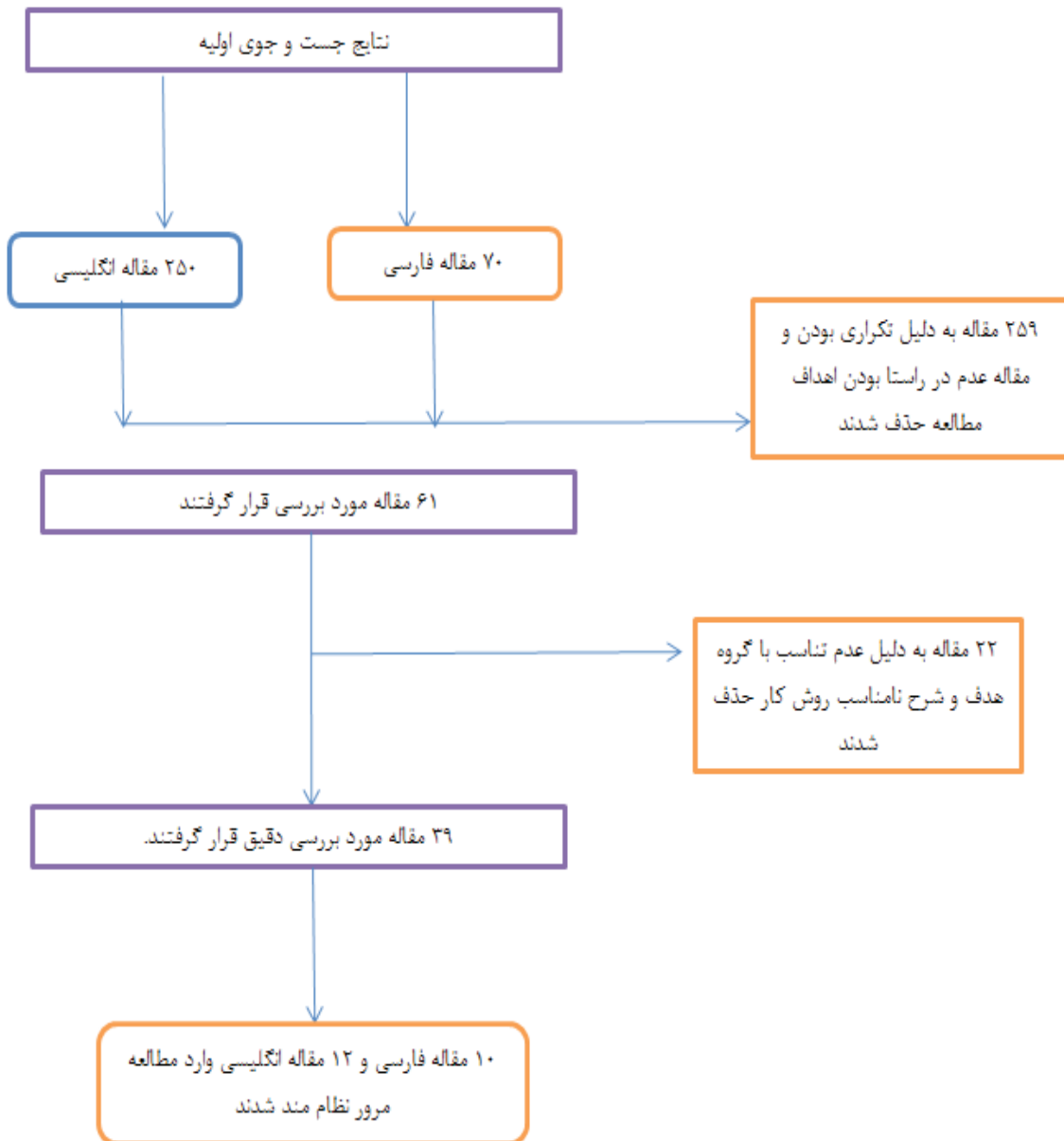
علی حسین زاده و همکاران

۴	افزایش سطح عزت‌نفس بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 37.7 ، گروه کنترل: 32.5)	برنامه آموزشی مبتنی بر مراقبت معنوی و با تمرکز بر آیین دین اسلام را در ۵ جلسه در طول چهار هفته	پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت	۴۰ کودک مبتلابه سرطان در مشهد	کار آزمایشی بالینی	تأثیر مراقبت معنوی مبتنی بر قلب سلیم بر عزت‌نفس کودکان سرطانی شهرستان مشهد	دوست نظامی و همکاران (۲۰۱۸) (۲۷)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 1.75 ± 1.39 و در گروه کنترل: 1.35 ± 1.36)	شش جلسه خلاصه زندگی، ملاقات قدردانی، پاسخ فعال یا سازنده و حس ذائقه	پرسشنامه چندبعدی بدن-خود (MBSRQ)	۳۰ زن مبتلابه سرطان سینه در تهران	نیمه تجربی	اثربخشی تکنیک مثبت‌گرا بر تصویر بدنی، امید به زندگی و شادکامی در زنان باتجربه جراحی پستان	افروز و همکاران (۲۰۱۸) (۲۸)
۳	اختلاف معنادار میانگین نمره عزت‌نفس در گروه مداخله در مقایسه با گروه کنترل بعد از مداخله ($P = 0.001$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 4.34 ± 1.05 ، گروه کنترل: 3.22 ± 1.01)	۱۲ جلسه تمرینات بدنی شامل ایروبیک، بدن‌سازی و یوگا	پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ	۳۰ زن مبتلابه سرطان پستان در فرانسه	کار آزمایشی بالینی	تأثیر برنامه فعالیت بدنی سازگار بر عزت‌نفس و کیفیت زندگی بیماران مبتلابه سرطان پستان بعد از ماستکتومی	Landry و همکاران (۲۰۱۸) (۵)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 2.73 ، گروه کنترل: 1.50)	۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای مداخله درمان متمرکز بر شفقت (تمرین وارسی بدنی و تنفس، پرورش احساسات، آموزش همدلی)	پرسشنامه چندبعدی رابطه خود-بدن کش (2000)	۳۰ زن مبتلابه سرطان پستان در تهران	نیمه تجربی	اثربخشی درمان متمرکز بر شفقت بر تصویر بدنی و رضایت زناشویی زنان مبتلابه سرطان پستان	خلعتبری و همکاران (۲۰۱۸) (۲۹)
۳	اختلاف معنادار میانگین نمره عزت‌نفس در گروه مداخله در مقایسه با گروه کنترل بعد از مشاوره ($P = 0.001$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 5.95 ± 1.14 ، گروه کنترل: 4.61 ± 2.06)	مشاوره در ۴ جلسه با موضوعات کلیات شیمی‌درمانی، آمادگی برای آن، مدیریت عوارض جانبی، کنترل عواطف و احساسات	مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵)	۲۱۲۰ مبتلابه سرطان در مالزی	کار آزمایشی بالینی	اثربخشی مشاوره شیمی‌درمانی بر عزت‌نفس و تأثیرات روانی در بیماران سرطانی در مالزی	Sidik و همکاران (۲۰۱۸) (۷)
۴	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 1.37 ± 0.61 ، گروه کنترل: 1.88 ± 0.73)	۸ جلسه ۱/۵ ساعته مباحث راهبردهای شناختی، رفتاری، آرام‌بخشی و کاهش استرس	مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵)	۳۰ زن ماستکتومی شده در تهران	نیمه تجربی	تأثیر آموزش مهارت‌های کنترل خشم بر بهبود عزت‌نفس زنان مبتلابه سرطان پستان بعد از جراحی ماستکتومی	شریفی ساکی و همکاران (۲۰۱۹) (۳۰)
۳	افزایش سطح عزت‌نفس و تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره عزت‌نفس در گروه آزمون: 38.38 ± 2.61 ، گروه کنترل: 4.68 ± 2.61)	کارگاه آموزشی یک‌ساعته نحوه آرایش، عکس‌برداری از صورت به صورت پرتو و عکس‌برداری بالاتنه به صورت ویرایش شده و حرفه‌ای	مقیاس تصویر بدنی (BIS) و پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ	۳۹ زن مبتلابه سرطان پستان در اتریش	کار آزمایشی بالینی	تأثیر مداخله مراقبت از زیبایی بر علائم افسردگی، کیفیت زندگی و عزت‌نفس در بیماران مبتلابه سرطان پستان زودرس	Richard و همکاران (۲۰۱۹) (۳۱)
۳	بهبود معنادار سطح تصویر بدنی بیماران گروه آزمون بعد از مداخله ($P < 0.05$) (میانگین نمره در گروه آزمون: 2.75 ± 1.43 ، گروه کنترل: 1.54 ± 0.32)	یک‌بار در روزبه مدت ۳۰ دقیقه یک‌بار در روزبه مدت ۳۰ دقیقه تحت تکنیک‌های تمدد اعصاب	پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت	۸۰ بیمار مبتلابه سرطان در اراک	کار آزمایشی بالینی	اثرات آرامش بخشی بر عزت‌نفس بیماران مبتلابه سرطان	هورانی و همکاران (۲۰۲۰) (۳۲)

یافته‌ها

پس از حذف مقالات تکراری، از بین ۳۲۰ مقاله یافت شده از پایگاه‌های مختلف انگلیسی (۲۵۰) و فارسی (۷۰) تعداد زیادی از مقالات ۲۵۹ مقاله بر اساس عنوان و چکیده خارج و تعداد ۶۱ که در راستای اهداف مطالعه بودند، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. از بین مقالات باقی مانده تعداد ۲۲ مقاله به دلیل نامناسب بودن گروه هدف و روش کار حذف گردیدند. ۳۹ مقاله مورد بررسی دقیق‌تر قرار گرفتند که ۱۷ مقاله به دلیل اینکه نتایج مداخلات مرتبط با عزت نفس و تصویر بدنی در بیماران سرطانی نبودند، از مطالعه حذف شدند و در نهایت ۲۲ مقاله (۱۰ مقاله فارسی و ۱۲

مقاله انگلیسی) در این بررسی نظام‌مند وارد شدند (نمودار ۱). در این مطالعه مقالات مورد بررسی به پنج دسته عمده مداخلات تقسیم شدند: ۱) مداخلات شناختی-رفتاری (۱۶-۱۸، ۲۳، ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۲)، مشاوره درمانی (۷، ۱۴، ۲۲، ۳)، رویکرد گرا (۹، ۲۷، ۴)، فعالیت بدنی (۴، ۵، ۲۱، ۵)، مداخلات مراقبتی - زیبایی (۲۴، ۳۱). بیماران مبتلا به سرطانی مورد بررسی در این مطالعه شامل: سرطان پستان تحت ماستکتومی (۵، ۹، ۱۴، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۳-۲۶، ۲۸-۳۱)، سرطان کولورکتال با استومی دائمی (۱۷)، لوکمی، تومور مغزی و ریوی (۴، ۷، ۲۱، ۲۲، ۲۷، ۳۲) بودند.

بحث

از مفاهیم روحی و روانی مرتبط با فعالیت بدنی هستند. امروزه در اصلاح و درمان بسیاری از اختلالات شخصیتی و رفتاری به عنوان نخستین و مهمترین گام، به ارزیابی و پرورش احساس عزت نفس، خود پنداره و مهارتهای فردی و اجتماعی پرداخته می شود (۸) خودپنداره توسط عوامل محیطی مرتبط با ورزش، تمرین و فعالیت بدنی تحت تأثیر قرار میگیرد. نتایج ۳ مطالعه انجام شده در زمینه فعالیت بدنی نشان دهنده تأثیر این گروه مداخلات در افزایش عزت نفس جنسی و تصویر بدنی در بین بیماران سرطانی بوده است. فعالیت بدنی از طریق ایجاد احساس مهارت و تسلط بر یک فعالیت سبب احساس خود ارزشمندی و عزت نفس و تصویر بدنی می شود. تشویق کلامی، ارتباط بین فردی و نیز گروه بودن فعالیت های ورزشی از دیگر عوامل تأثیرگذار هستند (۳۱). ۲ مطالعه مبتنی بر مراقبت و زیبایی در بیماران مبتلا به سرطان پستان تحت ماستکتومی صورت گرفته بود که با نتایج مثبت و معنادار همراه بود. تصویری که فرد از بدن خود دارد بازتابی ذهنی از ویژگی های جسمی و ظاهری او است، به عبارتی دیگر عوامل فرهنگی، اجتماعی، فردی و زیستی بر این تصویر و اعتماد به نفس ما تأثیر می گذارد (۲۴)؛ خودانگاره ی منفی بر شیوه ی مواجهه ی این زنان با تصویری که از خود دارند، تأثیر می گذارد. خودانگاره از طریق تعامل با دیگران شکل می گیرد. محیط زندگیمان نیز نقش بسیار مهمی دارد. بنابراین نتایج دو مطالعه Ricahrd و همکاران (۲۰۱۹) (۳۱) و Marafante همکاران (۲۰۱۷) (۲۴) از طریق مداخله تغییر وضعیت ظاهری مطابق با ایده آل های بیماران ماستکتومی شده از طریق عکس برداری و نحوه لباس پوشیدن و آرایش دور از انتظار خواهد بود. تأثیر مثبت و معنادار مداخله رویکرد مثبت گرا در عزت نفس و تصویر بدنی بیماران تحت ماستکتومی مطالعه قربانی و همکارانش (۲۰۱۷) (۹)، در نتیجه احساس امید تازه به دنبال مداخله رویکرد گرا می باشد چرا که از نظر علمی اثبات شده است که عزت نفس با امید ارتباط و همبستگی معنادار دارد به طوری که با افزایش سطح امید سطح عزت نفس نیز ارتقا می یابد که به جای تمرکز برضعف ها و ایرادات انسان ها، توانمندی های او را یادآور می شود (۳۳). رویکرد مثبت گرا از طریق تقویت روابط بین فردی، شناساندن نقاط قوت و

مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه عزت نفس و تصویر بدنی بیماران سرطانی نشان دهنده تنوع بسیار زیاد مداخلات مؤثر در بهبود هر دو متغیر بوده است. مداخله شناختی - رفتاری، یکی از انواع مداخلات مبتنی بر رویکرد نوین برای افزایش سلامتی می باشند که به نام روان شناسی مثبت شناخته می شوند (۴). مداخلات روان شناسی مثبت مانند قدردانی، تفکر خوش بینانه، بازنمایی تجارب مثبت و اجتماعی شدن، سلامتی را در نمونه های غیر بیمار افزایش می دهند (۶). تمام مداخلات شناختی رفتاری مطالعه شده در مقاله حاضر بر مبنای امید درمانی انجام شده بود که می تواند معنای زندگی و عزت نفس را افزایش داده و افسردگی را کاهش دهد. با توجه به این اصل که افرادی که از امید بالاتری برخوردارند دیدگاه مثبتی نسبت به زندگی دارند و دارای عزت نفس و خودباوری بیشتری هستند که به مراتب در تصور ذهنی آنان در رابطه با بدن خود در شرایط تغییرات ظاهری نیز تأثیرگذار است (۷). از آنجایی که در طول بیماری سرطان سلامت روان بیماران تحت تأثیر قرار می گیرد (۲۰) مشاوره های اطلاعاتی و عاطفی در سه مطالعه مورد بررسی مبتنی بر مدیریت عوارض شیمی درمانی و راهکارهای حفظ وضعیت احساسی و عاطفی بیماران بود. به طور کلی شیمی درمانی در زنان به خصوص در سنین باروری با عوارضی نظیر یائسگی زودرس، خشکی واژن، تغییرات هورمونی، کاهش میل جنسی همراه بوده (۱۵) و همچنین سایر عوارض شیمی درمانی تهوع با یا بدون استفراغ، اسهال، ریزش مو، تیره شدن پوست و ناخن ها، سرکوب مغز استخوان، موکوزیت، ناکارایی تخمدان ها، هایپراوربیسمی، نوروپاتی، کاردیومیوپاتی، سیستیت هموراژیک، مشکلات کلیوی و اختلالات الکترولیتی میتواند روی عزت نفس بیماران تأثیر بگذارد (۲۵)؛ بنابراین مشاوره های مبتنی بر افزایش آگاهی در زمینه برخورد با این عوارض راهکار مؤثر در افزایش عزت نفس و تصویر بدنی در بین بیماران است که در مطالعه Hsu و همکارانش (۲۰۱۰) (۱۴) در بیماران تحت ماستکتومی و مطالعه Sidic و همکاران (۲۰۱۸) (۷) و Periasamy و همکاران (۲۰۱۵) (۲۲) در بیماران تحت شیمی درمانی به دلیل سرطان نیز به وضوح مشاهده می شود. همچنین عزت نفس و خودپنداره

شده در ایران وسایر نقاط جهان نشان داد که پراکندگی بسیار زیادی از نظر استفاده از مداخلات با هدف افزایش سطح عزت نفس و تصویر بدنی در بین بیماران سرطانی وجود دارد و اگرچه اکثریت آنها در جهت دستیابی به این هدف مؤثر بوده‌اند، ولی به دلیل کم بودن تعداد مقالات در برخی از مداخلات، تعداد ناکافی نمونه های مورد بررسی، نمیتوان در مورد یک روش خاص اظهار نظر قطعی کرد بنابراین به نظر میرسد که نیاز به تجدید نظر پژوهشگران و هدایت هدفمند پژوهشها وجود دارد. با وجود این در بین مقالات انجام شده با توجه به میانگین نمره بهبودی سطح عزت نفس و مثبت شدن تصور بدنی بوده اند.

تشکر و قدردانی

مطالعه حاضر با حمایت دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام شده است. نویسندگان مقاله حاضر، از کلیه مسئولین محترم آموزشی و پژوهشی دانشکده پرستاری و دانشگاه و علوم پزشکی ایران که حمایت مالی و معنوی لازم برای اجرای این مطالعه را فراهم نمودند، تشکر می‌نمایند.

تضاد منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

1. Miller KD, Nogueira, L., Mariotto, A. B., Rowland, J. H., Yabroff, K. R., Alfano, C. M., ... & Siegel, R. L. Cancer treatment and survivorship statistics, 2019. *Cancer journal for clinicians*. 2019; 69 (5):363-85.
2. Siegel RL, Miller, K. D., & Jemal, A. Cancer statistics, 2019. *cancer journal for clinicians*. 2019;69(1):7-34.
3. WHO. World cancer report cancer research. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2019 April,2020.
4. Kim SH, Kook, J. R., Kwon, M., Son, M. H., Ahn, S. D., & Kim, Y. H. The effects of laughter therapy on mood state and self-esteem in cancer patients undergoing radiation therapy: a randomized controlled trial. *The Journal of alternative and complementary medicine*.

توانایی هایشان، کاهش هیجانات منفی و افزایش افکار مثبت در بهبود عزت نفس تاثیر گذار است (۳۱). در جامعه ایرانی ۹۸ درصد مردم مسلمان و ۹۰ درصد شیعه هستند. مذهب و فرهنگ با شیوه زندگی مسلمانان در آمیخته است و اعتقادات مذهبی نقش مهمی در زندگی آنان به خصوص در شرایط بحرانی ایفا می کند (۲۷). در مدل مراقبت معنوی قلب سلیم، تمرکز اصلی مراقبت، بیمار و خانواده می باشد (۳۳). این مدل، سلامت را برخورداری از قلب سلیم تصور می کند که در فرد در احساس امنیت، امیدواری، عشق، زندگی می کند به طوری که انسان با زندگی کردن در حال (نداشتن ترس از آینده و اندوه گذشته) به احساس آرامش و رضایت می رسد و همچنین در صدد اصلاح اهداف و شیوه زندگی از طریق اصلاح ارتباطات می باشد (۳۴). داشتن نگرش خوش بینانه به زندگی، کنار آمدن و تطابق بیشتر با بیماری را آسان تر می کند و بهبودی بیماری را، از هر دو جنبه ی جسمانی و عاطفی، در انواع بیماری ها تسهیل می کند بنابراین بهره گیری از رویکرد معنوی گرای مبتنی بر عقل سلیم در مطالعه حق دوست و همکاران (۲۰۱۸)، (۲۷)، از همین طریق با بهبود در سطح عزت نفس و در نتیجه تصویر بدنی در بیماران تحت درمان سرطان تاثیر گذار بوده است (۳۵).

نتیجه گیری

نتیجه گیری مروری بر کارآزمایی های بالینی انجام

2015;21(4):217-22.

5. Landry S, Chasles, G., Pointreau, Y., Bourgeois, H., & Boyas, S. Influence of an adapted physical activity program on self-esteem and quality of life of breast cancer patients after mastectomy. *Oncology Research and Treatment*. 2018;95(3):188-91.
6. Cristiana POP. Self-esteem and body image perception in a sample of university students. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2016;16(64):1-10.
7. Mohd-Sidik S, Akhtari-Zavare, M., Periasamy, U., Rampal, L., Fadhilah, S. I., & Mahmud, R. Effectiveness of chemotherapy counselling on self-esteem and psychological affects among cancer patients in Malaysia: randomized controlled trial. *Patient education and counseling*. 2018;101(5):862-71.

8. Brechan I, & Kvalem, I. L. Relationship between body dissatisfaction and disordered eating: Mediating role of self-esteem and depression. *Eating behaviors*. 2015;17:49-58.
9. Ghorbani. M, Alipour A.,Aliakbari Dehkordi M. The effectiveness of interventions of positive approach on depression, selfesteem, life expectancy and body image of mastectomized women. *Health Psychology*. 2017;6(3):151-67. (persian)
10. Sdeghi. R, Khodabakhshi.,A.,AKbari MS., Body image and self-esteem: Comparison of two groups of women with breast cancer. *Iranian Breast Diseases* 2012;5(2-3):16-29. (persian)
11. Leite MAC, Nogueira, D. A., & Terra, F. D. S. Evaluation of self-esteem in cancer patients undergoing chemotherapy treatment. *Revista latino-americana de enfermagem*. 2015;23(6):1082-9.
12. Teo I, Fronczyk, K. M., Guindani, M., Vannucci, M., Ulfers, S. S., Hanasono, M. M., & Fingeret, M. C. Salient body image concerns of patients with cancer undergoing head and neck reconstruction. *Head & neck*. 2016;38(7):1035-42.
13. Liu J, Peh, C. X., & Mahendran, R. Body image and emotional distress in newly diagnosed cancer patients: The mediating role of dysfunctional attitudes and rumination. *Body image*. 2017;20: 58-64.
14. Hsu SC, Wang, H. H., Chu, S. Y., & Yen, H. F. Effectiveness of informational and emotional consultation on the psychological impact on women with breast cancer who underwent modified radical mastectomy. *Journal of Nursing Research*. 2010; 18 (3): 215-26.
15. Mehnert A, Veers, S., Howaldt, D., Braumann, K. M., Koch, U., & Schulz, K. H Effects of a physical exercise rehabilitation group program on anxiety, depression, body image, and health-related quality of life among breast cancer patients. *Oncology Research and Treatment*. 2011;34(5):248-53.
16. Kovacic T, & Kovacic. M. Impact of relaxation training according to Yoga In Daily Life® system on self-esteem after breast cancer surgery. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*. 2011; 17 (12):1157-64.
17. Rajabipour. E, Seyed Bagher Maddah.,B., fallahi khoshknab.,M. Effect of nursing intervention on the motivational interviewing" the quality of life and self-esteem of patients with colon cancer have a permanent ostomy. Tehran:Iran: University of Social Welfare and Rehabilitation; 2013. (persian)
18. Izadi-Ajirlo A, Bahmani B, Ghanbari-Motlagh A. Effectiveness of Cognitive Behavioral Group Intervention on Body Image Improving and Increasing Self-Esteem in Women with Breast Cancer after Mastectomy. *Archives of Rehabilitation*. 2013; 13 (4):72-83.
19. Morone G, Iosa, M., Fusco, A., Scappaticci, A., Alcuri, M. R., Saraceni, V. M., ... & Paolucci, T. Effects of a multidisciplinary educational rehabilitative intervention in breast cancer survivors: the role of body image on quality of life outcomes. *The Scientific World Journal*. 2014;2014:1-11.
20. Rosenberg RS, Lange, W., Zebrack, B., Moulton, S., & Kosslyn, S. M. An outdoor adventure program for young adults with cancer: positive effects on body image and psychosocial functioning. *Journal of psychosocial oncology*. 2015; 32 (5):622-36.
21. Periasamy U, Sidik, S. H. M., Rampal, L., & Ismail, S. I. F. Outcome of chemotherapy counseling by pharmacists on psychological effects and self esteem among oncology patients in a Government Hospital in Malaysia. *Med J Malaysia*. 2015; 70 (3):131-41.
22. Jafarpour. M, Lali M.,Esmaeili.,R. The Effectiveness of Group Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Reducing Body Image Concerns, Depression in Breast Cancer Patients. *Journal of Health Psychology*. 2016;12(2):1-10.
23. Marafante G, Ferri, C., Giuffredi, I., & Bidin, L. Image and self-esteem: a photo-therapy program to improve body image, increase self-awareness and the expression of emotions in breast cancer patients. A pilot study. *Annals of Oncology*. 2017;28(6):1-5.
24. Pintado S, & Andrade, S. Randomized controlled trial of mindfulness program to enhance body image in patients with breast cancer. *European Journal of Integrative Medicine*. 2017;12: 147-52.
25. Moradi Ahmar. M, Azadi.,M. Effectiveness of the solution focused group intervention on body image after mastectomy Razi Journal of Medical

- Sciences 2018;25(170):38-45.
26. SDoustnezami. M, Hojati H.,Farhangi .,H. The Effect of Spiritual Heart-Based Spiritual Care on Self-Esteem of Mashhad Cancer Children. Aliabad Katul Azad Islamic University. 2018;12(1):1-10.
27. Afrouz. GD, M.,Sadeghi ,M. The Effectiveness of Positive Psychotherapy on Body Image, Life Expectancy and Happiness in Women with Mastectomy Experience. Health Psychology. 2018;6(4):180-95.
28. Khalatbari. JHSV, Mohammadi H. Effect of Compassion-Focused Therapy on Body Image and Marital Satisfaction in Women with Breast Cancer Iranian Quarterly Journal of Breast Disease. 2018;11(3):7.
29. Sharifi. MF, R., Karimi, H.Ahmadi, R. Mohammadi, M. The effect of anger control skills training on self-esteem in women with breast cancer after mastectomy. Journal Iranian of cancer. 2019;1(3):10-9.
30. Richard A, Harbeck, N., Wuerstlein, R., & Wilhelm, F. H. Recover your smile: Effects of a beauty care intervention on depressive symptoms, quality of life, and self esteem in patients with early breast cancer. Psycho oncology. 2019; 28 (2):401-7.
31. Harorani M, Zamenjani, M. N., Golitaleb, M., Davodabady, F., Zahedi, S., Jadidi, A., & Rezaei, M. Effects of relaxation on self-esteem of patients with cancer: a randomized clinical trial. Supportive Care in Cancer. 2020;28(1): 405-11.
32. Oshvandi . K, Amini Sh, Moghimbeigi A, Sadeghian E. The effect of spiritual care on death anxiety in hemodialysis patients with end-stage of renal disease: A Randomized Clinical Trial. Hayat, Journal of School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences. 2018; 23 (4):332-44.
33. Babamohamadi. H, Kadkhodaei-Elyaderani H, Ebrahimian A A, Ghorbani R, Tansaz Z. Effects of spiritual care based on GHALBE SALIM model on quality of life of patients with acute myocardial infarction. Koomesh. 2019;21(2):262-70.
34. Asadi. M, Asadzandi M.,Ebadi A. The effect of spiritual care based on «GHALBE SALIM» model on spiritual experiences of patients undergoing coronary artery bypass surgery Cardiovascular Nursing Journal. 2013;2(2):30-9.